

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.184
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1*

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Островського Андрія Михайловича
на тему «Цивільно-правове регулювання договору постачання
енергетичних ресурсів через приєднану мережу»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Сучасні технологічні вдосконалення та глобалізація енергетичних ринків викликають необхідність адаптації цивільно-правового регулювання відносин у цій сфері до нових викликів та можливостей. Договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу стає стратегічно важливим інструментом для забезпечення стійкості постачання енергії та забезпечення конкурентоспроможності енергопостачальних підприємств.

В умовах європейської інтеграції, яка є основою міжнародної політики нашої держави, розвиток ринку електричної енергії в Україні на сьогодні не повною мірою відповідає загальновизнаним стандартам Європейського Союзу. В теперішніх умовах особливої уваги набули проблеми стабільного і безперервного постачання енергетичних ресурсів, захист прав споживачів при відключенні від мережі, а також ряд інших проблем, вирішення яких залежить не тільки від застосування комплексу організаційно-економічних заходів, але й від удосконалення існуючого правового регулювання.

У цьому контексті дослідження цивільно-правової регламентації договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу набуває надзвичайної актуальності. Це дозволяє не тільки забезпечити належний рівень енергетичної безпеки, але й створити умови для стабільного розвитку енергетичного сектору України в умовах європейської інтеграції.

Основні положення щодо регулювання постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу закріплені в Цивільному кодексі України, Законі України «Про ринок електричної енергії», Законі України «Про теплопостачання». Проте варто зазначити, що законодавство в сфері постачання енергетичних ресурсів через

приєднану мережу має багато прогалин, які потребують комплексного підходу щодо їх вирішення та впровадження сучасних стандартів, спираючись на досвід держав, які досягли значного прогресу у цьому напрямку. Зазначене зумовлює актуальність обраної теми дослідження для подальшого вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання договірних відносин у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Оцінка результатів проведеного дослідження.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок, що автор всебічно та у повній мірі розкрив питання, які були визначені в поставлених завданнях, що охоплені предметом даної наукової роботи. Можна констатувати, що мету дослідження, яка сформульована як наукове обґрунтування теоретичних положень, спрямованих на удосконалення цивільно-правового регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, та практичних рекомендацій з удосконалення законодавства України у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу на основі аналізу правозастосовальної практики, було досягнуто.

Варто відзначити, що здобувач вдало обрав та реалізував методи наукового дослідження, що дало змогу виявити та послідовно проаналізувати більшість проблемних аспектів обраної теми. Дисертант є одноосібним автором 9 публікацій за темою дисертації, що засвідчує належну апробацію результатів проведеного дослідження.

За результатами вивчення роботи можна дійти висновку, що сформульовані у вступі положення, які характеризуються науковою новизною, дійсно є такими. Вони є належним чином обґрунтованими та є логічним і закономірним результатом дослідження, викладеного у відповідних підрозділах роботи. Обсяг дослідження та сформульовані у висновках теоретичні положення дають підстави вважати рецензовану дисертацію здійсненим на належному рівні комплексним науковим дослідженням договірних відносин щодо постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Ряд запропонованих висновків та положень заслуговують на підтримку. Зокрема, варто погодитися з положенням про те, що енергію слід розглядати, як самостійний об'єкт цивільних прав (с. 121). Автор обґрунтовує, що електрична енергія, як об'єкт цивільних прав, має специфічні властивості, такі як: відсутність фізичної матеріальності, збіг моменту виробництва та споживання енергії за часом та обсягом, неможливість накопичення великих обсягів енергії для подальшого

використання, особливий метод передачі через електромережі (приєднана мережу), неможливість повернути вже спожиту енергію; обмеженість здійснення правомочностей володіння та розпорядження енергією.

Заслуговує на підтримку запропоноване дисертантом визначення досліджуваного ним договору: за договором постачання енергетичних ресурсів (електроенергія, теплова енергія) через приєднану мережу одна сторона (постачальник) зобов'язується передавати другій стороні (споживачеві) енергетичні ресурси, а споживач зобов'язується оплачувати вартість прийнятих енергетичних ресурсів тільки через приєднану мережу та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити справність та безпечну експлуатацію обладнання (с. 26-27).

Достатньо обґрунтованим є висновок, що договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу слід визнати самостійним, особливим видом договору в системі цивільно-правових договорів. Ця позиція ґрунтується на тому, що договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу відрізняється такими істотними особливостями, які в сукупності створюють якісну відмінність його не лише від договору купівлі-продажу чи договору поставки, а й від договору підряду та інших цивільно-правових договорів, маючи свої специфічні, притаманні тільки йому ознаки, договір постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу потребує формулювання чітких цивільно-правових механізмів для реалізації змін в законодавстві, які б відповідали вимогам сучасної системи енергозабезпечення, сучасним вимогам стандартів Європейського Союзу та призвели б до формування ефективних юридичних механізмів оптимізації договірних відносин у цій сфері (с. 91-92).

Досліджуючи питання про істотні умови договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу, дисертант слушно пропонує закріпити в абз. 2 ч. 1 ст. 638 Цивільного кодексу України норму про можливість визначення істотних умов договору не тільки законом, але й іншими нормативно-правовими актами (с. 94). Реалізація даної пропозиції дозволить уникнути судових спорів щодо легітимності нормативно-правових актів (крім законів) прийнятих в сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Слушною є також пропозиція виділити обов'язок енергопостачальника укладати договір із усіма (юридичними чи фізичними особами, що звернулись до нього (за умови технічної відповідності заявника). У випадку ухилення від укладення договору його може бути укладено примусово за рішення суду, яке визначає, що енергопостачальник має бути зобов'язаний укласти договір (с. 131).

Автором пропонується викласти п. 4. ст. 633 в такій редакції: «4. Підприємець не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг). У разі необґрунтованої відмови підприємця від укладення публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою, та укласти публічний договір, в тому числі і за рішенням суду».

Значення одержаних результатів.

Результати дисертаційного дослідження є істотним внеском у науку цивільного права та можуть бути використані для подальших наукових розробок. Зокрема, запропоновані у роботі висновки можуть бути застосовані:

- у законотворчій діяльності, оскільки у висновках до дисертації запропоновані зміни та доповнення до положень Цивільного кодексу України та Закону України «Про ринок електричної енергії»;
- при підготовці навчально-методичних посібників, підручників та під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право України», «Договірне право»;
- у науковій роботі, оскільки проведене дисертантом дослідження може дати поштовх для подальших наукових розробок у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу;
- у практичній діяльності при вирішенні спорів, що виникають у сфері постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу.

Дотримання правил академічної доброчесності.

Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Під час ознайомлення з роботою не виявлено жодного випадку порушення здобувачем правил академічної доброчесності. Не виявлено академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації як у дисертації, так і у наукових публікаціях здобувача. В дисертації містяться посилання на використані джерела інформації.

Зауваження до роботи.

У цілому позитивно оцінюючи дисертацію А. М. Островського, слід зауважити, що окремі її положення, висновки й рекомендації мають дискусійний характер або ж потребують додаткової аргументації автора дисертації:

1. Дисертант в роботі пропонує доповнити Цивільний кодекс України статтею 714-1, в якій передбачити істотні умови договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу (с. 27, 105). У зв'язку з цим потребує додаткового

обґрунтування пропозиція здобувача в частині віднесення до кола істотних такої умови договору, як тип джерела енергетичних ресурсів;

2. У роботі автор пропонує розуміння поняття енергії, як самостійного об'єкта цивільного права, а саме: абстрактної (безтілесної) речі з численними унікальними особливостями, до якої застосовуються положення Цивільного кодексу України, що стосуються права власності (с. 29, 81). Думається, що, формулюючи дане положення наукової роботи, здобувачеві варто було би конкретизувати, які саме «унікальні особливості» характерні для енергії як об'єкта цивільних прав. Крім того, у наведеному науковому положенні зазначається про застосування до енергії норм про право власності, хоча на с. 85, 188 Роботи здобувач виокремлює таку ознаку енергії, як обмеженість використання правомочностей володіння та розпорядження нею.

3. На с. 175 дисертаційної роботи автор пропонує, у законодавчому порядку конкретизувати перелік обставин і максимальні розміри можливого зменшення неустойки за порушення договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу. Вбачається доцільним подальше обґрунтування такого висновку в контексті практичного значення у договірних відносинах.

Однак наведені зауваження підтверджують складність і багатоаспектність теми, обраної для дослідження, є елементом наукової дискусії, мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, теоретичне і практичне значення отриманих в ній результатів та не применшують у цілому її високий науковий рівень.

Загальний висновок.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за змістом, кількістю, обсягом публікацій і повнотою опублікованих дисертантом матеріалів дисертація Островського Андрія Михайловича на тему «Цивільно-правове регулювання договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу», представлена на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502).

На підставі викладеного, вважаю, що представлена до захисту дисертація є завершеною науковою працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки, а її автор – Островський Андрій Михайлович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка**

Ігор ЯКУБІВСЬКИЙ